

Nevhodnosť ustanovovania zariadení, poskytujúcich sociálne služby, za opatrovníkov klientov

Právna úprava o opatrovníkoch osôb pozbavených spôsobilosti na právne úkony alebo s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony v ust. § 27 ods. 3 Občianskeho zákonníka umožňuje, aby súd za opatrovníka ustanovil orgán miestnej správy alebo jeho zariadenie, ak je oprávnené vystupovať svojím menom.

Prípadný stret záujmov opatrovníka a opatrovanca je riešený v ust. § 30 Občianskeho zákonníka tak, že ak dôjde k stretnutiu záujmov zákonného zástupcu (opatrovníka) so záujmami zastúpeného (opatrovanca) alebo k stretnutiu záujmov tých, ktorých zastupuje ten istý zákonný zástupca, ustanoví súd osobitného zástupcu.

Podľa ustanovenia § 10 ods. 1 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o komisárovi“) *„Komisár pre osoby so zdravotným postihnutím posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv osoby so zdravotným postihnutím“*.

V zmysle tejto kompetencie, okrem riešenia podnetov konkrétnych občanov, vykonáva Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím aj monitoring zariadení, poskytujúcich sociálne služby. V nich sú umiestnené i osoby pozbavené spôsobilosti na právne úkony alebo majú obmedzenú spôsobilosť na právne úkony.

Pri výkone monitoringov bolo zistené rôzne zneužívanie funkcie opatrovníka zariadeniami, poskytujúcimi sociálne služby a to či už išlo o verejných alebo neverejných poskytovateľov služieb.

Zistené boli napr. takéto pochybenia:

- zmluvu o poskytovaní sociálnych služieb podpísali zariadenia sami so sebou – na jednej strane ako poskytovatelia, na druhej strane ako súdom ustanovení opatrovníci klientov zariadení,
- zmluvu o úschove finančných prostriedkov, cenných kovov taktiež podpísali zariadenia vo svojom mene i v mene klienta,
- v snahe získať finančné prostriedky pre fungovanie zariadenia sa rozšírila prax zariadení uzatvárať v mene klientov poisťovacie zmluvy – životné poistenie a zmluvy na zabezpečenie prostriedkov na úhradu nákladov spojených s poslednou rozlúčkou, v ktorých zariadenia uvádzajú seba ako príjemcov plnenia,
- klientom odnímajú občianske preukazy s odôvodnením, že ako zákonní zástupcovia majú na to oprávnenie,
- klientov nevedú k samostatnosti, o všetkom rozhodujú zariadenia, aj keď sa nejedná o právne úkony,
- nedochádza k vyúčtovaniu finančných prostriedkov, kontrola opatrovníkov súdmi je slabá, príp. žiadna, založenie správy opatrovníka do súdneho spisu, bez náležitého skontrolovania, nepovažujem za kontrolu, akú vyžaduje zákon.
- slabú kontrolu niektoré zariadenia využívajú na vytváranie neopodstatnených poplatkov nad rámec zmluvy o poskytovaní sociálnych služieb.

Existujú samozrejme i zariadenia, ktoré svoju funkciu opatrovníka chcú vykonávať svedomito a v najlepšom záujme klienta, tie však takmer denne riešia, či v danej veci ide o stret záujmov zariadenia a klienta, ako vec riešiť, či sú už povinní požiadať súd o ustanovenie kolízneho opatrovníka alebo túto povinnosť ešte nemajú.

V dnešnom svete, keď rodinní príslušníci sa nechcú alebo nevedia postarať o opatrovanca, no žalobu voči zariadeniu alebo podnet na trestné stíhanie vedú napísať

promptne, sa zariadenia v čoraz väčšej miere budú pri právnych úkonoch zastrešovať kolíznymi opatrovníkmi, čo v konečnom dôsledku vyvolá vyšší nápad na súdoch.

Vzhľadom k uvedenému, zastávame názor, že je nevhodné ustanovovať zariadenia sociálnych služieb za opatrovníkov ich klientov, ktorí nemajú spôsobilosť na právne úkony alebo je ich spôsobilosť na právne úkony obmedzená.

Zariadenia majú i povinnosti zo zákona voči zákonnému zástupcovi, jednou z nich je informovať zákonného zástupcu o použití prostriedkov obmedzenia prijímateľa sociálnej služby, teda klienta zariadenia a to podľa ust. § 10 ods. 7 zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách. Ak je zariadenie zákonným zástupcom, má povinnosť informovať blízku osobu. A čo v prípade, keď takej osoby niet?

Je zásadne nevhodné, ak je za opatrovníka ustanovená osoba, od ktorej je opatrovanec závislý v tom zmysle, že jej platí za poskytovanie základných služieb, potrebných k prežitiu, ako je strava, ubytovanie, sebaobslužné činnosti.

Zákonný zástupca – opatrovník má mať záujem na plnom zachovaní práv opatrovanca a oprávnených záujmov a tak aj v jeho mene konať.

Štatutárny orgán zariadenia má v prvom rade úlohu personálne a ekonomicky zabezpečiť fungovanie zariadenia.

Tieto dve úlohy sú vo vzájomnom protiklade.

V neposlednom rade poukazujeme na to, že ust. § 27 ods. 3 Občianskeho zákonníka bolo do Občianskeho zákonníka doplnené s účinnosťou od 1.4.1983. Účelom doplnenia právnej úpravy bolo riešenie prípadov, keď nebolo možné nájsť vhodnú osobu na výkon opatrovníctva. Tento verejný opatrovník nemá právo ustanovenie za opatrovníka odmietnuť.

Vzhľadom k tomuto účelu a roku prijatia tejto novely, kedy v našom štáte bolo socialistické zriadenie, založené na iných princípoch ako je zriadenie demokratické, národný výbor a zariadenie národného výboru boli ako jeden, do zariadenia boli osoby prijímané na základe rozhodnutia národného výboru, výkon činností zariadenia bol uniformný, platby za pobyt boli jednotné, zákonodarca nemal potrebu riešiť stret záujmov klienta zariadenia a zariadenia, zriadeného národným výborom. **Preto si dokonca dovoľíme tvrdiť, že po zmene zriadenia malo dôjsť k revízii tohto zákonného ustanovenia, nemalo dôjsť len k nahradeniu pojmu národný výbor pojmom orgán miestnej správy ale zariadenie orgánu miestnej správy malo byť z neho vypustené.**

Poukazujeme tiež na to, že nie všetky zariadenia poskytujúce sociálne služby, sú zriaďované orgánom miestnej správy. Napriek tomu sú súdmi ustanovované za opatrovníkov. I keď tieto zariadenia majú právo opatrovníctvo odmietnuť, neurobia tak, a to buď z nevedomosti (a súd ich o práve odmietnuť opatrovníctvo nepoučí) alebo z dôvodu „efektívnosti“, lebo ako opatrovníci môžu akúkoľvek vec vyriešiť obratom, bez zabezpečenia si súhlasu inej osoby, ktorá je na strane opatrovanca, teda jeho klienta.

Podľa nášho názoru ustanovovanie zariadenia poskytujúceho sociálne služby za opatrovníka jeho klientovi je v úplnom rozpore s ústavnými zásadami, ktoré majú byť dosiahnuté ustanovením opatrovníka osobe pozbavenej spôsobilosti na právne úkony alebo v tejto spôsobilosti obmedzenej.

Tento názor k problematike ustanovovania zariadení poskytujúcich sociálne služby za opatrovníkov svojim klientom podporuje aj Vecný zámer reformy opatrovníctva dospelých a seniorov v Slovenskej republike, pripravený Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, sekciou legislatívy.

Vecný zámer obsahuje zákonnú diskvalifikáciu opatrovníctva zariadeniami sociálnych služieb a poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti, ktoré poskytujú službu alebo starostlivosť opatrovancovi. Toto obmedzenie bude platiť dokonca aj pre osoby, ktoré pracujú pre tieto subjekty alebo sú s nimi inak spriaznené.

V prípade klientov zariadení sociálnych služieb nič nebráni tomu, aby súd za opatrovníka určil obec, mesto, kde má zariadenie sídlo, čo plne zodpovedá právnej úprave a súčasne nestrannosti opatrovníka pri zabezpečovaní práv a záujmov opatrovanca.

JUDr. Zuzana Stavrovská
komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím

Spracovala: JUDr. Anna Dírerová
V Bratislave 18.12.2019